

НАКИТ КНЕЗА МИЛОША У ИСТОРИЈСКОМ МУЗЕЈУ СРБИЈЕ

Припајањем Музеја првог српског устанка Историјском музеју Србије 1966. године, припала је и група накита која се од 1910. па до преласка у тек основани музеј у Топчидеру, 1955. године, налазила у Народном музеју у Београду, коме је предата на чување од стране Министарства финансија као државна драгоценост под именом „оставина Обреновића“.¹

Неколико докумената из фонда Државног савета у Архиву Србије² дају могућност да се изврши прецизно датирање и изналагање наручилаца ове збирке накита. На основу тих докумената, који представљају: 1. Списак драгоцени ствари кое се у каси Правитељства књажества сербског данашњим даном наоде, и кои су преко Г. Алексе Симића 4. септембра 1838 године набављене (који садржи попис 40 комада разноврсног накита); 2. Списак ствари наодећи се у каси Правитељства књажества сербског, кое су преко браће Германа 1. јануара 1839 године набављени (са пописом 9 комада разноврсног накита) и 3. Списак сатова наодећи се у каси Правитељственој Књажества сербског набављени преко браће Германа 30. јула 1839 године (са 6 сатова наручених 24. априла 1838 г.), проистиче да су пописани предмети поручени у време прве владавине кнеза Милоша³ и, без сумње, по налогу њега самог, о чему сведоче и посредници у њиховом добављању — браћа Германи, кнежеви банкари у Бечу и Алекса Симић, министар финансија у влади кнеза Милоша.

Кутије у којима су предмети испоручени, поред инвентарских бројева Народног музеја и Музеја првог српског устанка, носе још неке једва уочљиве бројеве. Упоредијење ових са редним бројевима спискова показује да се описи у њима у потпуности подударају са одговарајућим комадима накита у збирци. Несумњиво је да се спискови, сачињени 5. јуна 1842. године, пред сам крај краткотрајне прве владавине кнеза Михаила, односе на збирку накита у Историјском музеју Србије. Повод за њихов настанак као и писање извештаја привременог попечитеља финансија Павла Станишића „о оставини кнеза Михаила“ био је захтев Државног савета, који по устројству од 1839. године шири своју власт и на финансијске послове. У извештају се наводи да се пописани предмети не могу сматрати „као аманет“⁴ јер су из државне касе плаћени и

¹ Из инвентара Народног музеја у Београду, у току обраде ове групе накита, из ње је издвојено 6 комада који по времену свог настанка никако не могу припадати овој збирци.

² АС, ДС 566/842. Овом приликом захваљујем Милени Рашковић, кустосу за музејску документацију Историјског музеја Србије, која ми је указала на ове документе.

³ Кнез Милош је напустио Србију 13. јуна 1839. године.

⁴ „Аманет“ означава „предмет који се даје на чување, у похрану, на поверење; остава“ (Абдулах Шкарић, *Турцизми у српскохрватском језику*, Сарајево, 1966).

што су уместо готових новаца у рачун стављени“. Пошто је сума од 16.718,32 форинти у сребру исплаћена из државне касе, накит није прешао у власништво кнеза Михаила, већ је задржан у Министарству финансија, где је чуван све до 1910. године.

Данас сачуван број предмета представља трећину оног пописаног 1842. године: од 17 дијамантских и брилијантских прстенова сачувана су 2, од 3 пара минђуша и 9 брошева („шнола“ и „пукета“) није сачуван ниједан, од 10 златних ланаца сачувано је 5, од 6 златних сатова само један, док су 4 пара наруквица („билензука“, „бразилета“) од разноврсног драгог камења и 2 дијамантске „копче за јапунце“ сачуване у целини.⁵

Цела збирка одаје утисак богатства материјала и високог нивоа занатске израде. Прстење, копче, ланци и крстови показују једноставност и умереност како у обликовању, тако и у избору материјала, док су наруквице типични примери еклектицизма, који у то време влада у примењеној уметности Европе, нарочито изражено на пару (инв. бр. 1678) са видним утицајем готике.

КАТАЛОГ

1. НАРУКВИЦЕ (пар)

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1678. Беч, W. J. Swoboda, 1838. год. Злато, дијаманти, аметисти, смарагди, емаљ.

Дим.: 7,5 × 18 cm.

Две идентичне наруквице. На средини наруквице налази се велики овални аметист уоквирен дијамантима. Оквир овоме чине наизменично поређани дијаманти и цветићи од ружичастог емаља са смарагдом у средини. Око тога је постављено 8 дијаманата и 4 цветића са смарагдима. На ужем делу наруквице, који је састављен од наизменично поређаних ажурираних и ливених елемената, налазе се исти цветићи од емаља са смарагдима на ажурираним деловима.

2. НАРУКВИЦЕ (пар)

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1679. Беч, W. J. Swoboda, 1838. год. Злато, дијаманти, рубини, смарагди.

Дим.: 2,6 × 19 cm.

Две идентичне наруквице. Средњи део наруквице израђен је у облику дуплог трапеза а украшен дијамантима, рубинима и смарагдима који формирају флорални орнамент. На овај део надовезује се са сваке стране по једна плочица на исти начин орнаментисана. На једном крају наставља се део састављен од 7 правоугаоних плочица, од којих је свака украшена са по два смарагда и једним рубином у средини.

⁵ Од пара наруквица инв. бр. 1681 недостаје једна.

3. НАРУКВИЦЕ (пар)

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1680. Беч, W. J. Swoboda, 1838. год. Злато, дијаманти, рубини, смарагди.

Дим.: $3 \times 19,5$ cm.

Две идентичне наруквице. Средњи део украшен је смарагдом који је уоквирен дијамантима и са по два дијаманта лево и десно. Поље између овога испуњено је ситним рубинима и смарагдима. На једном крају наставља се део од 6 правоугаоних плочица, од којих је свака украшена са по 4 рубина и једним смарагдом.

4. НАРУКВИЦА

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1681. Беч, W. J. Swoboda, 1838. год. Злато, кризолит, дијаманти, рубини, емаљ.

Дим.: 5×20 cm.

Средњи део је кружног облика са уписаним четворолистом и великим кризолитом уоквиреним дијамантима. Око њега су наизменично поређана 4 дијаманта и 4 цветића од светлоплавог емаља са рубином у средини. Од овог средњег дела настављају се ужи делови, састављени од наизменично поређаних ширих и ужих плочица — на једној страни 6, а на другој 7 — са цветићем од светлоплавог емаља и рубином у средини.

5. КОПЧА

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1682. Беч, 1838. год. Злато, дијаманти.

Дим.: $3 \times 3,5$ cm и $3 \times 3,5$ cm; дуж. ланца: 8,5 cm.

Копча се састоји од два идентична дела у облику цветова изведених од 193 дијаманта. Ови делови повезани су ланцем са карикама у облику правоугаоника украшених флоралним орнаментом. На полеђини делови у облику цветова имају рупице за пришивање.

6. КОПЧА

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1683. Беч, 1838. год. Злато, дијаманти.

Дим.: $2,4 \times 2,8$ cm и $2,4 \times 2,8$ cm; дуж. ланца: 9 cm.

Копча се састоји од два идентична дела у облику машиница изведених од 115 дијаманата. Ови делови повезани су ланцем са карикама у облику правоугаоника украшених флоралним орнаментом. На полеђини делови у облику машиница имају рупице за пришивање.

7. ПРСТЕН

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1685. Беч, 1838. год. Злато, бриљант.

Дим.: бриљант 7 карата; R карике: 2 cm.

У једноставном фасунгу налази се велики бриљант. Карика прстена израђена је у техници перфорирања и украшена флоралним орнаментом.

8. ПРСТЕН

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1684. Беч, 1838. год. Злато, дијаманти.

Дим. дијаманта: $0,7 \times 1$ cm; R карике: 2 cm.

Велики дијамант неправилног облика уоквирен је са 18 мањих дијаманата. Карика прстена украшена је ситним паралелним линијама које подражавају преплитање траке преко карике.

9. ЛАНАЦ

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1668. Беч, 1838. год. Злато, емаљ.

Дужина ланца: 129 cm.

Ланац је састављен од 166 идентичних лоптица израђених техником ажурирања. Копча је од разнобојног емаља.

10. КРСТ СА ЛАНЦЕМ

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1669, Беч, 1838. год. Злато, дијаманти, сребро-позлата.

Дим.: $4,5 \times 7,5$ cm; дужина ланца: 51,5 cm.

Крст је сачињен од 12 већих и 24 мања дијаманта уфасована у позлаћено сребро. Златни ланац је двострук и израђен је у облику преплета. Завршава се златном правоугаоном копчом која је украшена флоралним орнаментом.

11. КРСТ СА ЛАНЦЕМ

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1670. Беч, 1838. год. Злато, дијаманти, сребро-позлата.

Дим.: $4,8 \times 2$ cm; дужина ланца: 50 cm.

Крст је сачињен од 12 већих и 24 мања дијаманта уфасована у позлаћено сребро. Златни ланац је двострук и израђен је од ситних правоугаоних елемената. Завршава се златном правоугаоном копчом која је украшена флоралним орнаментом.

12. КРСТ СА ЛАНЦЕМ

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1671. Беч, 1838. год. Злато, дијаманти, сребро-позлата, емаљ.

Дим.: $4 \times 6,5$ cm; дужина ланца: 60 cm.

Крст је сачињен од 12 већих и 16 мањих дијаманата уфасованих у позлаћено сребро. Златни ланац је састављен од ситних розета повезаних међу собом. Завршава се копчом од емаља која је украшена геометријским и флоралним орнаментом.

13. КРСТ СА ЛАНЦЕМ

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1672. Беч, 1838. год. Злато, дијаманти, сребро-позлата, емаљ.

Дим.: 4,4 × 7 см; дужина ланца: 60,5 см.

Крст је сачињен од 12 већих и 16 мањих дијаманата уфасованих у позлаћено сребро. Златни ланац је састављен од ситних розета повезаних међу собом. Завршава се копчом од емаља која је украшена геометријским и флоралним орнаментом.

14. ЦЕПНИ САТ

Историјски музеј Србије, инв. бр. 1676. Беч, 1839. год. Злато, емаљ.

R = 5,3 см; дужина ланца: 11 см.

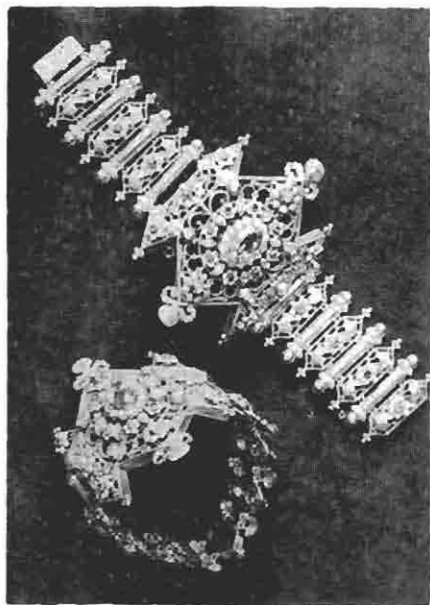
Спољне стране сата израђене су од емаља, док су ланац, кључ и унутрашње стране од злата. На поклопцу се налази представа српског грба, а на полеђини група застава између којих су штит, тоболац, копча, пушка и два добоша. Све је уоквирено флоралним орнаментом. Бројчаник има турске бројеве.

Љиљана Прелевић-Мишковић

PRINCE MILOŠ'S JEWELRY IN THE SERBIAN HISTORICAL MUSEUM

The Serbian Historical Museum is in possession of a collection of jewelry that Prince Miloš had ordered to be made in Vienna in 1838 and 1839. A list of items comprised in this collection was established in 1842, when the collection was deposited in the treasury of the Serbian Ministry of Finance; according to this list, the collection contained 55 pieces of jewelry of different kinds, all manufactured in Vienna. A total sum of 16.718,32 Austrian florins in silver coin was paid for this collection out of the state treasury. Only about half of the original collection has been preserved (21 item); all these ornaments are made of gold set with brilliants, diamonds, emeralds, amethysts, chrysolites or enamel. They reveal a high degree of craftsmanship (some of them were made by W. J. Swoboda) and purity of form; the only exceptions are bracelets which represent distinct examples of eclectic style in European applied arts.

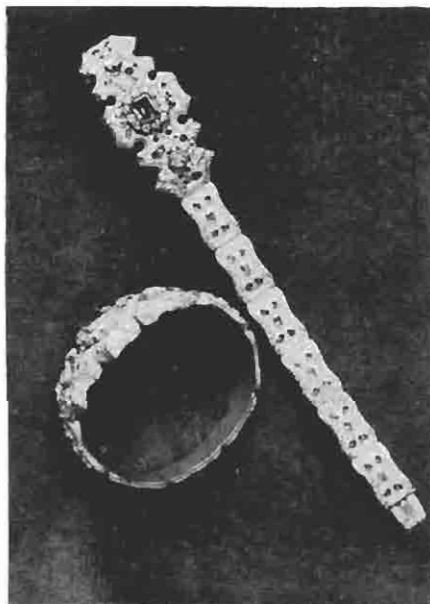
Ljiljana Prelević-Mišковић

Кар. бр. 1

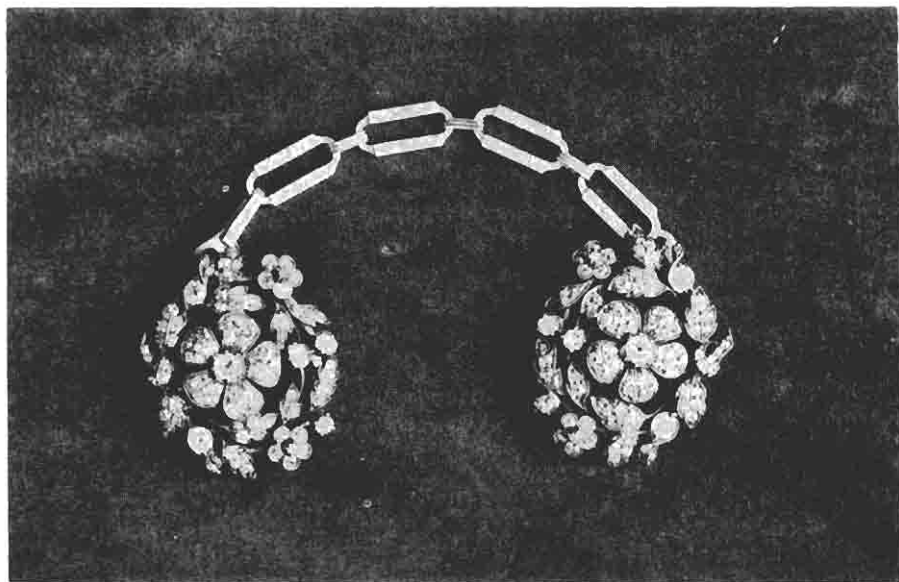
Кар. бр. 2

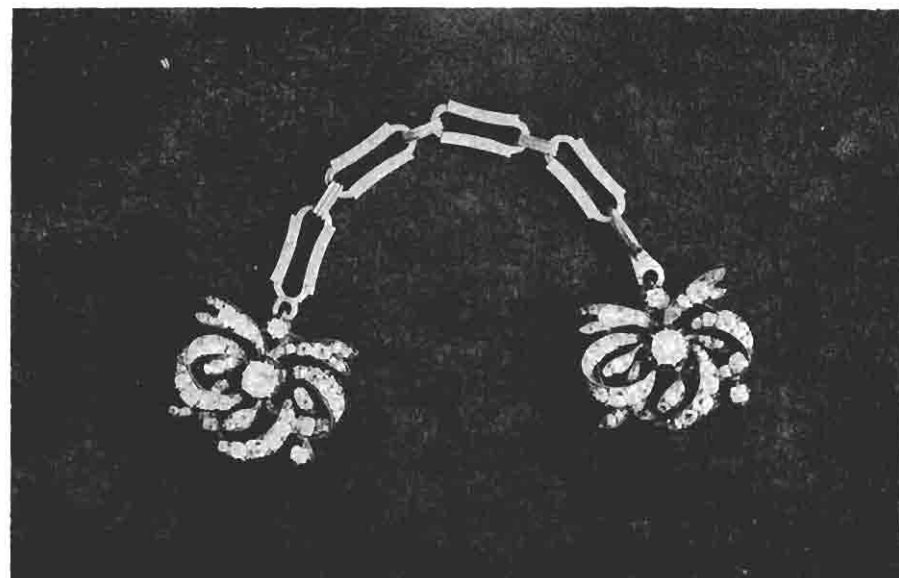
Кар. бр. 3

Кар. бр. 4

Кат. бр. 5

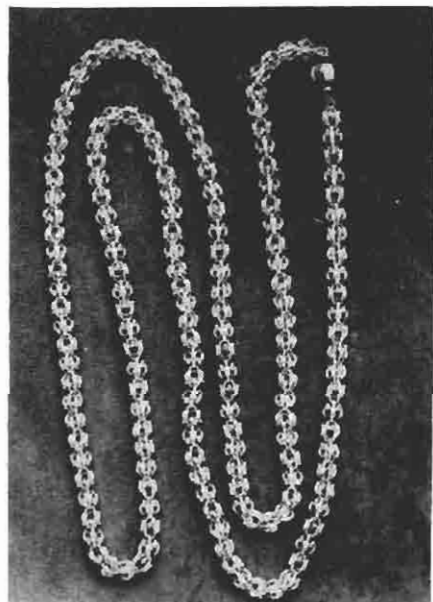
Кат. бр. 6

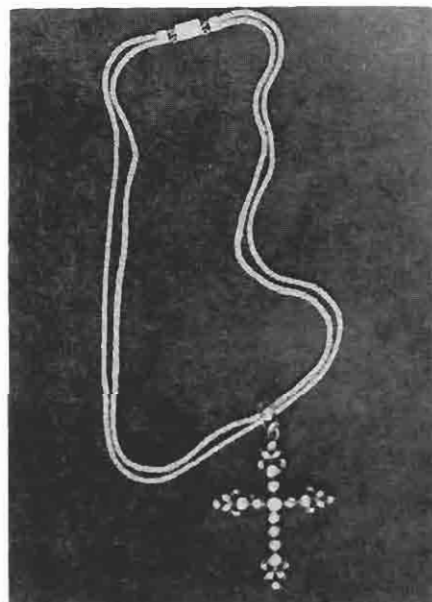
Кар. 6р. 7

Кар. 6р. 8

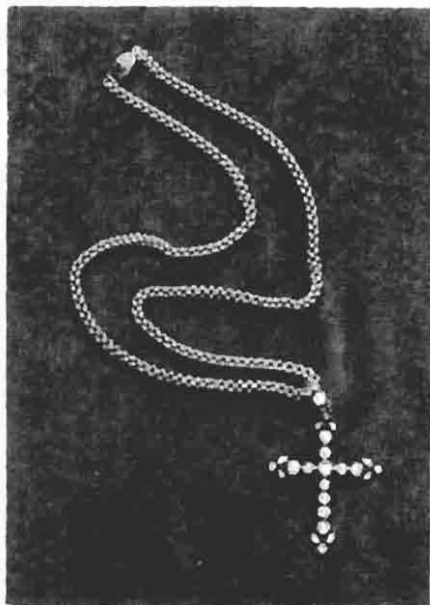
Кар. 6р. 9

Кар. 6р. 10

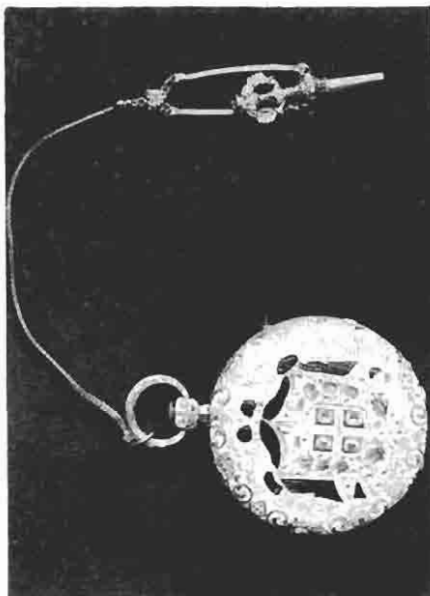
Кар. 6р. 11

Кар. 6р. 12

Кар. 6р. 13

Кар. 6р. 14